

УДК 159.9.075: 316.454.5

DOI: <https://doi.org/10.33120/popp-Vol23-Year2020-47>

Коробанова Ольга Леонідівна

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин, Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ, Україна

[ORCID ID 0000-0003-3539-871X](https://orcid.org/0000-0003-3539-871X)

olga.korobanova@ispp.org.ua

СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ ТА ПЕРЕЖИВАННЯ СКЛАДНИХ СОЦІАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Метою статті є дослідження змін у взаємодії, переживаннях та соціальних уявленнях студентської молоді під тиском пандемії COVID-19.

Метод і методологія. Дослідження проводилося в рамках наукового підходу до соціальної взаємодії як динаміки групового свідомого і несвідомого. Методом збирання даних стало анонімне онлайн-опитування, у якому взяла участь студентська молодь з різних областей України. У процесі обробки отриманих результатів встановлювалися зв'язки, які утворюють соціальні уявлення молодих людей про складні соціальні ситуації, практики та моделі поведінки і взаємодії молоді, а також їхні переживання з цього приводу.

Результати. Проведене дослідження поряд з ознаками стресу виявило також позитивні переживання, пов'язані здебільшого із взаємодією. Встановлено зростання під час карантину виявів онлайн-соціальної взаємодії (на 62,6%), користування соцмережами (на 59,6%), офлайн-соціальної взаємодії (на 15,3%). Виявлено, зокрема, зв'язки між занепокоєнням через можливість захворіти на COVID-19 і користуванням соцмережами; між користуванням соцмережами і онлайн-соціальною взаємодією; між офлайн-взаємодією і волонтерськими активностями. Зауважено негативний семантичний зв'язок між моделлю поведінки «носити медичну маску» і задоволеністю стилем життя. Отримані дані свідчать про низьку диференціацію уявлень респондентів про соціальну ситуацію, а також аглютинацію різних суспільних питань у їхній свідомості. Виявлено потребу молодих людей у піклуванні про них і позитивні очікування щодо зацікавленості всього суспільства у вирішенні проблем молоді. Висловлено припущення, що це зумовлює вразливість молодих людей до маніпулятивних політичних впливів.

Практична значущість та перспективи подальших досліджень. Отримані дані щодо використання молодими людьми онлайн-платформ соціальної взаємодії можна застосовувати в соціальній рекламі, спрямованій на закріплення бажаних форм поведінки (соціального дистанціювання, маскового

режиму тощо). Також дослідження відкриває простір для подальшого вивчення змін соціальної взаємодії молоді в умовах диджиталізації.

Ключові слова: COVID-19; соціальна взаємодія; складні соціальні ситуації; переживання; молодь; соціальні уявлення.

UDC 159.9.075: 316.454.5

Olha L. Korobanova

Phd in Psychology, Senior Research Officer at the Laboratory of Small Group and Inter-group Psychology, Institute of Social and Political Psychology, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

[ORCID ID 0000-0003-3539-871X](https://orcid.org/0000-0003-3539-871X)

olga.korobanova@ispp.org.ua

SOCIAL INTERACTION AND COPING WITH COMPLEX SOCIAL SITUATIONS IN THE COVID-19 PANDEMIC

The purpose of the article is studying the changes in interaction, experiences and social perceptions of student youth within the COVID-19 pandemic.

The method and methodology. The study was carried out as part of applying a scientific approach to social interaction as the dynamics for group conscious and group unconscious. The anonymous online survey was used as the data collection method, and the student youth from various regions of Ukraine was actively involved in it. When processing the findings of the study, there were established links that form social perceptions of young people about complex social situations, practices, behaviours and interactions of young people and their experiences.

The results. Along with signs of stress, the study revealed the presence of positive experiences mainly related to interactions. There was identified an increase in online social interaction by 62.6 per cent, in using social networks by 59.6 per cent, and offline social interaction during quarantine by 15.3 per cent. Moreover, there were identified links between (1) anxiety to becoming ill with COVID-19 and using social networks; (2) social network use and online social interaction; and (3) offline interaction and volunteer activities. A negative semantic relationship has been established between behavioural model of «wearing a medical mask» and enjoying an own lifestyle. The retrieved data illustrate low differentiation of respondents' perceptions over social situation, as well as agglutination of various social issues in their minds. In addition to the above findings, the need for communication between young people was revealed, as well as positive expectations towards the whole society getting involved in solving the problems of young people. This actually makes young people vulnerable to manipulative political influences.

Practical importance and prospects for further research. The obtained data regarding young people use the online social interaction platforms can be further used in social advertising, which in turn can be aimed at strengthening the desirable behavioural patterns (social distancing, wearing masks, etc.). The study also unlocks

the opportunity to explore changes in social interaction between young people in the context of digitalization process.

Keywords: COVID-19; social interaction; social situations; experiences; youth, social perceptions.

Постановка проблеми. Наприкінці 2019 р. виникла нова небезпечна хвороба – COVID-19, яка швидко поширилася світом і дісталася зрештою і до України. Не маючи досвіду життя в умовах епідемій і пандемій такого масштабу, як зараз, суспільство зіткнулося зі складними соціальними ситуаціями в різних сферах життя. Оскільки такі ситуації мають значний суспільний резонанс, відбулися зміни в міжособовій взаємодії людей та в моделях їхньої звичної поведінки, що позначилося на сфері переживань та когніцій. Після того як інформаційний вакуум щодо пандемії коронавірусу потроху наповнився та відхлинула перша хвиля емоційних реакцій, виявилось, що в нових умовах, продиктованих небезпекою нового захворювання, доведеться жити ще довго. Отже, проблема складних ситуацій, пов'язаних з пандемією, має не тільки медичний аспект, а й багато соціальних, соціально-психологічних наслідків.

Однією з незахищених верств, яка повною мірою відчула соціально-психологічні наслідки пандемії, стала студентська молодь. Навесні 2020 р. було запроваджено карантин (жорсткий локдаун), унаслідок чого навчання в більшості закладів вищої освіти було переведено в дистанційний режим, і це вплинуло на соціальну ситуацію в різних сферах життя. На часі залишається перебудова поведінки та засвоєння нових її моделей у взаємодії з урахуванням зменшення можливостей для передавання інфекції. Такі зміни не можуть бути швидкими, одномоментними, а завжди передбачають складності, пов'язані з неочікуваністю, раптовістю, ризиком захворіти, обмеженнями та їхньою тривалістю, неможливістю простих рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціальна взаємодія досліджувалася за умов, що склалися під тиском складної ситуації – пандемії COVID-19. Людям властиво реагувати на ситуацію на основі того, як вони її інтерпретують, тобто суб'єктивно, оскільки поведінку визначає те, якою ця ситуація бачиться суб'єктові в його переживанні, як вона ним сприймається (Rauthmann, Sherman, Nave, & Funder, 2015). Також ситуація відбиває певну сукупність ставлень людини до світу та переживань нею необхідності діяти певним чином (Роменець, 2006; Glasman, & Albarracín, 2006; Rocklage, & Fazio, 2015). Складність ситуацій, у яких суб'єкт відчуває неможливість реалізації власних інтенцій, може бути описана через категорії переживань (Василюк, 1984; Frymier, & Nadler, 2017). Визначаючись щодо певних ситуацій, люди конст-

руюють той соціальний світ, у якому вони живуть (Ickes, Holloway, Stinson, & Hoodenpyle, 2006; Buunk, & Gibbons, 2007; Perkins, Wiley, & Deaux, 2014; Костромина, Гришина, Зиновьева, & Москвичева, 2018).

Отже, складні ситуації знаходять су'єктивний вияв у переживанні, інтерпретації обставин та конструюванні образу ситуації в контексті життєвого досвіду. У складних соціальних ситуаціях важливим є те, що люди самі конструюють такі ситуації, тобто категоризують, структурують, моделюють їх, при цьому суб'єктивна інтерпретація ситуацій відбувається в результаті взаємодії особистості і середовища (Taylor, Hume, & Welsh, 2010).

Дослідження показали, що в разі зростання складності середовища або стресу індивідуальна або групова концептуальна структура стає все більш складною, абстрактною, до певного максимуму, а у випадку подальшого підвищення складності навколишнього середовища, так би мовити, перевантаження складністю, складність змодельованої соціальної ситуації починає знижуватися (Каталевский, 2015). Звідси випливає, що усвідомлення, розуміння інформації щодо умов навколишнього середовища не справляє прямого впливу на сприймання ситуації. Провідними критеріями оцінки складних ситуацій вважають стресогенність, можливість збереження особистісних ресурсів, ступінь невизначеності (визначеності), можливість розв'язання, міру включеності або відстороненості учасників (Александрова, 2017).

Переживання складності можуть викликати стрес і стресові стани. Дослідження хвилювання та інших стресових переживань, таких як тривога, страх, визначають ситуації, у яких виникають переживання негативної модальності, як складні, нові, загрозливі, важливі для суб'єкта (Кондраш, 1981; Ильин, 2001; Воскресенская, Мельник, & Кухтова, 2015). Соціокультурні зміни, які є занадто швидкими для абсорбування, можуть спричинити «хвороби стресу»: змінену стресом взаємодію деякі автори розглядають як соціально-психологічний субсиндром стресу (Китаев-Смык, 1983; Крюкова, & Сапоровская, 2016), за якого виникають «рольова невизначеність (двозначність)», «рольовий конфлікт». У разі домінування соціально-психологічних проявів стресу суб'єкт частіше звертається до суспільної думки, зростає потреба в груповій підтримці, перебудові рольової структури групи (Eisenck, 1975; La-Rocco, & Jones, 1978; Когобанова, 2018), що пов'язано з недостатністю наявних моделей поведінки людей у нових соціальних контекстах складної ситуації. Взаємодія у стресових умовах змінюється: дослідники спостерігали не тільки прояви групової динаміки, появу і розпад мікрогруп, а й неефективну взаємодію, конфлікти, незадоволення (Новиков, 1981; Китаев-Смык, 1983; 2012; Лебедев, 1989; Chorna et al., 2018), поглиблення

інтроверсії, депресії, занепокоєння, хвилювання, зниження лідерства і домінування (Bakhtutova, 2020).

У цьому контексті досліджувалися адаптація до повсякденних стресів і кризових ситуацій (Титаренко, 2011), адаптованість до соціальних змін (Злобіна, 2005), стратегії адаптації спільноти до умов воєнного конфлікту (Коробка, 2018).

Поряд з негативно забарвленими переживаннями людям властиві позитивні, які, згідно з концепцією психологічного благополуччя, можуть виникати, зокрема, завдяки переживанню задоволеності взаємодією, якістю комунікації та міжособових стосунків, а також позитивній оцінці стану соціуму (Ruff, 1989; Эксакусто, 2019).

Дослідження взаємодії в умовах обмежень, зумовлених пандемією COVID-19, показали, що необхідність спілкуватися з іншими, задовольняти потребу в належності, долати самотність у непевні часи часто спонукає людей до розширення контактів, незважаючи на рекомендації залишатися соціально віддаленими (Marmarosh, Forsyth, Strauss, & Burlingame, 2020). Соціальне дистанціювання та дотримання заходів безпеки під час пандемії вплинули на стосунки між людьми і сприйняття ними емпатії (Saladino, Algeri, & Augemina, 2020). Унікальність ситуації пандемії дослідники пов'язують з браком живого спілкування, відчуженням між людьми на тлі тривоги, страху, роздратованості, невпевненості в майбутньому (Титаренко, 2020а; 2020б). Тривога мобілізує інформаційну поведінку людей щодо ризиків, тривалості загрози, алгоритмів дій в умовах пандемії. Проте спричинені інфодемією сильні емоції, які відчувають споживачі медіаконтенту, можуть блокувати позитивні зміни поведінки, призводити до дезадаптації, паніки, виснажувати людину і шкодити її здоров'ю (Найдонова, 2020). За необхідності обмежувати соціальні контакти спостерігається тенденція до зміни комунікативних практик: в умовах пандемії частина взаємодії переходить в онлайнний формат (Коробанова, 2020).

Виділення невирішених частин проблеми. Наразі бракує досліджень психологічних наслідків, зумовлених різкою зміною способу життя молодих людей через карантинні обмеження під час пандемії, на українських вибірках. Ідеться насамперед про переживання учасниками подій та обставин, пов'язаних з пандемією COVID-19, що визначають сучасну соціальну ситуацію і не мають аналогів. Недостатньо вивчено також зміни в соціальній взаємодії, комунікативних практиках та ставленні до цих змін самих учасників взаємодії, а також переживання складних ситуацій студентами у світлі їхніх уявлення про соціальну ситуацію.

Мета статті – розширити уявлення про переживання українськими студентами складних соціальних ситуацій, пов'язаних з пандемією COVID-19; проаналізувати соціально-психологічні складники переживання молодими українцями складних соціальних ситуацій та їхню модальність; визначити характер змін соціальної взаємодії у складних соціальних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час карантину (так званого локдауну), введеного в Україні для запобігання поширенню COVID-19, у травні 2020 р. було проведено анонімне онлайн-опитування 197 студентів з різних областей України. Серед учасників були 175 жінок (88,83 %) і 22 чоловіки (11,17 %) віком від 17 до 36 років. Опитування проводилося на основі гугл-форми із 38 питань, розробленої міжнародною командою авторів (з університетів Нідерландів, Німеччини, Італії, Фінляндії, України), очолюваної професором Амстердамського вільного університету Є. Сюринюю (E. Syurina). Зміст опитування стосувався соціальної взаємодії, ставлень і модальностей переживань, а також психологічного благополуччя студентської молоді в ситуації пандемії. Обробка результатів проводилася із застосуванням програми IBM SPSS Statistics 21.

У нашій емпіричній моделі соціальна взаємодія досліджується як джерело практик на тлі переживання та конструювання соціальних ситуацій у комплексі вирішення проблем, актуальних для студентства. Переживання ми розглядаємо як у позитивній (наприклад, добре самопочуття, задоволеність від взаємодії, задоволеність стилем життя, оптимістичне почуття та т.ін.), так і в негативній (наприклад, дискомфорт, больові відчуття, нервовість, роздратування, напруженість, тривожність, хвилювання) модальності; як ситуативні, мінливі переживання і настрої (наприклад, натхнення, насага, переживання успіху або дискомфорт внаслідок критики), так і досить стійкі довготривалі почуття (наприклад, симпатія, прихильність, теплі почуття до друга/подруги).

Задоволеність соціальними стосунками респонденти оцінили так: надзвичайно задоволена(-ий) – 19,79 %, повною мірою задоволена(-ий) – 30,97 %, ані так, ані ні – 28,43 %, певною мірою незадоволена(-ий) – 14,22 %, надзвичайно незадоволена(-ий) – 6,59 %. Оцінка учасниками опитування почуття самотності дала змогу проконтролювати справжній рівень задоволеності/незадоволеності респондентів: між задоволеністю соціальними стосунками (протягом останнього тижня) і почуттям самотності (протягом останнього тижня) простежується статистично значуща від'ємна кореляція ($r=-0,432$, $p\leq 0,01$), що свідчить про їх високу від'ємну взаємозалежність. Отже, абсолютно не почувалися

самотньо 23,35 %, почувалися не дуже самотньо – 18,27 %, почувалися нейтрально – 24,88 %; почувалися дещо самотньо – 25,89 %, почувалися надзвичайно самотньо – 7,61 % учасників дослідження. Цікавим видається і те, як змінилися соціальні стосунки під час карантину (табл. 1). Зауважимо, що онлайн-взаємодія, надмірне користування месенджерами та соцмережами тягнуть за собою небезпеку виникнення соціально-психологічних феноменів деіндивідуалізації взаємодії і групового мислення, поляризації та «соціальних лінощів».

Таблиця 1

Тенденції зміни соціальної взаємодії в умовах обмеження соціальних контактів

Характеристика взаємодії	Вияв (у % відповідей)			Середній час, присвячений протягом тижня (у год)
	збільшився	зменшився	залишився без змін	
соціальна взаємодія офлайн	15,3	48,6	36,2	8,56
соціальна взаємодія онлайн	62,6	9,3	28,1	10,80
користування соціальними мережами	59,6	10,9	29,5	13,97
залученість до волонтерських активностей	5,3	25,9	68,8	0,24

Виявлено значущі кореляційні зв'язки (за Пірсоном) між занепокоєнням через небезпеку захворіти на COVID-19 і користуванням соцмережами ($r=0,154$; $p \leq 0,05$), користуванням соцмережами та онлайнною соціальною взаємодією ($r=0,415$; $p \leq 0,01$), офлайнною соціальною взаємодією і волонтерськими активностями ($r=0,174$; $p \leq 0,05$). Отже, цілком очікувано переживання небезпечної ситуації привело до переведення взаємодії у віртуальну сферу і збільшило користування соцмережами. Користування соцмережами суттєво активізувало онлайнну соціальну взаємодію, а залученість до волонтерських активностей була пов'язана з офлайн-взаємодією наживо.

Практики, пов'язані з підтримкою здоров'я на належному рівні та протидією стресу, досить популярні серед молоді. Молоді люди виявляють суб'єктивність, прагнення до керування власним життям і станом здоров'я: 57,87 % учасників дослідження регулярно виконують фізичні вправи; 40,10 % зазначають, що стали тренуватися частіше,

лише 15,23 % – рідше; 59,39 % – регулярно ходять на прогулянки, при цьому у зв'язку з карантинном 17,25 % стали більше часу проводити на прогулянках, а 39,08 % – менше. Займаються релаксацією 27,92 % молодих людей; 15,23 % респондентів відмітили, що в умовах карантину стали більше займатися релаксаційними вправами, а 11,68 %, навпаки, зменшили час занять.

Хоча ставлення до обмежень карантину у молодих людей може суттєво відрізнятись, статистична обробка отриманих даних оприявила певні тенденції щодо дотримання нових запобіжних моделей поведінки: залишатися вдома, носити маску та/або рукавички, мити руки, уникати дотиків до очей та обличчя. Було виявлено статистично значущий зв'язок ($p \leq 0,01$) між окремими обмеженнями, запропонованими у зв'язку з пандемією, як-от: залишатися вдома, використовувати маску та/або рукавички, дотримуватися соціальної дистанції з іншими, уникати соціальних контактів з друзями та родичами, часто мити руки, уникати дотиків до очей та обличчя (рис.).

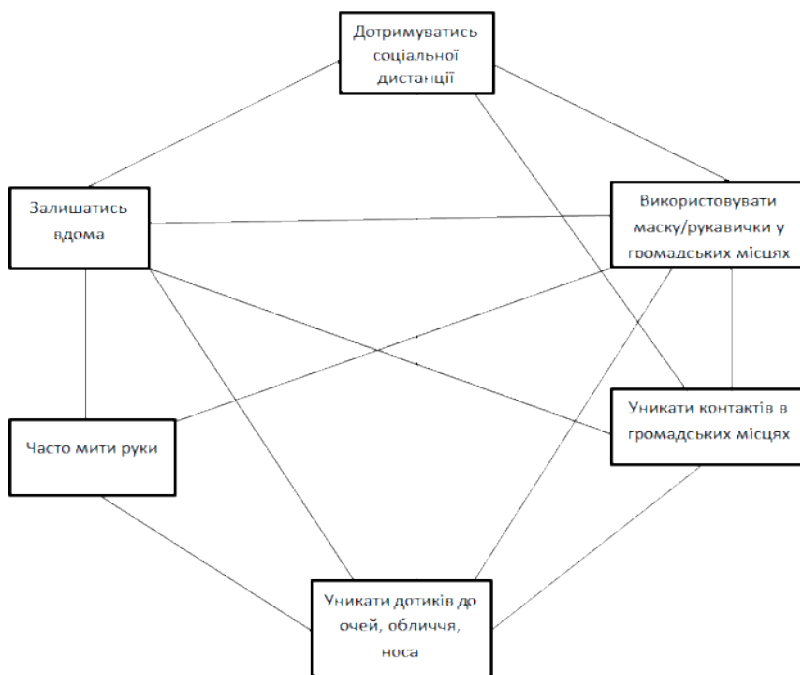

Рис. Модель запобіжної протиепідемічної поведінки
(для всіх зв'язків $p \leq 0,01$)

Дотримання нових зразків захисної поведінки, цілком очікувано, пов'язано з занепокоєнням через небезпеку захворіти на COVID-19 ($r=0,223$, $p \leq 0,01$); також нові зразки захисної поведінки виявилися негативно пов'язаними із задоволеністю стилем життя загалом: носіння маски та рукавичок у громадських місцях утворює негативну кореляцію із задоволеністю стилем життя ($r=-0,194$, $p \leq 0,01$); так само часте миття рук негативно пов'язане із задоволеністю стилем життя ($r=-0,163$, $p \leq 0,05$). Вважаємо, що це свідчить про важкість зміни звичних поведінкових моделей і засвоєння нових зразків поведінки у зв'язку з пандемією.

Конструювання ситуації студентами під час пандемії знаходить відображення і в їхніх уявленнях щодо занепокоєння суспільства різними аспектами суспільної ситуації (табл. 2).

Таблиця 2

Соціальні уявлення студентів щодо уваги суспільства до суспільних питань (у %)

Як би ти оцінив, наскільки у твоєї країні (після ескалації ситуації з COVID-19) суспільство переймається такими питаннями:	Майже ніколи	Зрідка	Іноколи	Часто	Постійно
фінансові труднощі	5,5	6,1	11,0	35,4	42,0
академічні навчальні вимоги	4,4	14,4	24,3	45,3	11,6
умови проживання	10,6	18,9	28,9	28,9	12,7
проблеми здоров'я	8,8	12,7	16,6	40,3	21,6
перспективи працевлаштування	6,0	12,1	14,8	28,0	39,1
глобальні процеси	12,1	15,9	30,8	30,8	10,4
особисті, дружні стосунки	8,9	21,7	27,2	36,1	6,1
релігійні питання	17,2	28,9	29,4	20,1	4,4
екологічні питання	12,7	28,2	28,2	24,3	6,6

Переживання студентами психологічного благополуччя пов'язане певним чином з їхніми уявленнями про увагу суспільства до суспільних питань. Що більше молоді люди впевнені в тому, що суспільству не байдуже те чи інше питання, то більш благополучно вони почуваються. Виявлено зв'язки між переживанням молодими людьми задоволеності стилем життя і опікуванням ситуацією з боку суспільства: сферою академічних навчальних вимог ($r=0,186$, $p \leq 0,05$); сферою особистих, дружніх стосунків ($r=0,178$, $p \leq 0,05$).

Визначено зв'язки між уявленнями респондентів про ступінь опікування з боку суспільства ситуацією в різних сферах та переживанням психологічного благополуччя (за останній тиждень). Так, соціальна ситуація у сфері фінансів пов'язана з переживанням напруженості, тривожності та нервозності ($r=0,175$, $p\leq 0,05$), відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=0,210$, $p\leq 0,01$); ситуація в академічній сфері – з напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,256$, $p\leq 0,01$), відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=0,167$, $p\leq 0,05$), переживанням роздратованості під час комунікації з іншими людьми ($r=0,170$, $p\leq 0,05$), що має негативний зв'язок із задоволеністю тим, що студенти робили ($r=-0,166$, $p\leq 0,05$). Умови проживання молодих громадян як складники соціальної ситуації пов'язані з напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,329$, $p\leq 0,01$), з відчуттям необхідності до когось звернутися, коли справи йдуть погано ($r=0,252$, $p\leq 0,01$); з тим, що турбували хвороби, біль та фізичний дискомфорт ($r=0,222$, $p\leq 0,01$), порушення сну ($r=0,165$, $p\leq 0,05$); з відчуттям, що інші критикують ($r=0,219$, $p\leq 0,01$); з відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=0,312$, $p\leq 0,01$). Негативний зв'язок проявляється з добрим самопочуттям ($r=-0,187$, $p\leq 0,05$), а також із задоволеністю зробленим ($r=-0,157$, $p\leq 0,05$).

Соціальна ситуація у сфері охорони здоров'я пов'язана з такими виявами психологічного благополуччя/неблагополуччя: напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,248$, $p\leq 0,01$), з відчуттям необхідності до когось звернутися, коли справи йдуть погано ($r=0,326$, $p\leq 0,01$), стражданнями через хвороби, біль, фізичний дискомфорт ($r=0,227$, $p\leq 0,01$), відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=0,247$, $p\leq 0,01$), а також має негативний зв'язок з добрим самопочуттям ($r=-0,172$, $p\leq 0,05$). Соціальна ситуація у сфері перспектив щодо роботи та працевлаштування пов'язана з напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,318$, $p\leq 0,01$), відчуттям необхідності до когось звернутися, коли справи йдуть погано ($r=0,155$, $p\leq 0,05$), стражданнями через хвороби, біль, фізичний дискомфорт ($r=0,182$, $p\leq 0,05$), порушення сну ($r=0,146$, $p\leq 0,05$), відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=0,202$, $p\leq 0,01$). Отже, соціальна ситуація у сферах фінансів, охорони здоров'я, академічних критеріїв, перспектив подальшого працевлаштування, а також умов проживання є складною і викликає загальні переживання напруженості, тривожності і нервозності; соціальна ситуація у сферах охорони здоров'я, перспектив подальшого працевлаштування та умов проживання також пов'язана із стражданнями через хвороби, біль та фізичний дискомфорт, переживанням стану нещасливості. Простежуються також зв'язки з іншими негативними переживаннями; при цьому статистичних зв'язків з позитивними переживаннями не виявлено. Зауважимо, прагнення

задовольнити потребу афіліації за місцем проживання та отримати поради і підтримку щодо перспектив працевлаштування, звернутися до когось, коли справи йдуть погано, є психологічним ресурсом покращення соціальної ситуації, як вона представлена в інтерпретаціях і переживаннях студентів вишів.

Соціальна ситуація у сфері глобальних процесів пов'язана з відчуттям себе здатним(-ою) впоратися самостійно, коли справи йшли погано ($r=0,188$, $p\leq 0,05$), почуттями тепла і прихильності до когось ($r=0,181$, $p\leq 0,05$), стражданнями через хвороби, біль, фізичний дискомфорт ($r=0,213$, $p\leq 0,01$), напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,217$, $p\leq 0,01$), порушеннями сну ($r=0,146$, $p\leq 0,05$). Отже, щодо питань глобалізації та об'єднання студенти проявляли дружельюбність і суб'єктність на тлі дискомфортних тривожних переживань.

Соціальна ситуація у сфері особистих, дружніх стосунків пов'язана з напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,287$, $p\leq 0,01$), відчуттям необхідності до когось звернутися, коли справи йдуть погано ($r=0,264$, $p\leq 0,01$), стражданнями через хвороби, біль, фізичний дискомфорт ($r=0,163$, $p\leq 0,05$), порушення сну ($r=0,227$, $p\leq 0,05$), відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=0,223$, $p\leq 0,01$), переживанням роздратування під час спілкування з іншими ($r=0,173$, $p\leq 0,05$). Негативний зв'язок опікування з боку суспільства сферою особистих, дружніх стосунків виявлено з добрим самопочуттям молодих людей ($r=-0,187$, $p\leq 0,05$), задоволеністю від зробленого ($r=-0,152$, $p\leq 0,05$), наснагою робити більше потрібних речей ($r=-0,194$, $p\leq 0,05$), відчуттям критики з боку інших ($r=-0,170$, $p\leq 0,05$). Отже, опікування з боку соціуму особистими, дружніми стосунками (як досить інтимними) заважає проявам суб'єктності молодих людей, наснаженості в справах, почуття задоволеності від зробленого, просто доброго самопочуття.

Соціальна ситуація у сфері релігійних питань пов'язана з напруженістю, тривожністю і нервозністю ($r=0,216$, $p\leq 0,01$), відчуттям себе здатним(-ою) впоратися самостійно, коли справи йдуть погано ($r=0,190$, $p\leq 0,05$). Суспільне опікування соціальною ситуацією у сфері екологічних питань має зв'язок з відчуттям себе здатним впоратися самостійно, коли справи йдуть погано ($r=0,168$, $p\leq 0,05$), а також відчуттям тепла і прихильності до друга (подруги) ($r=0,172$, $p\leq 0,05$). Отже, сфери глобалізації, релігії та екології студенти вважають сферами власної відповідальності, де вони частково здатні впоратися самостійно. При цьому з почуттям тепла і прихильності до друзів пов'язана соціальна ситуація у сферах глобалізації та екології.

Яким чином пов'язані переважні практики взаємодії з увлеченнями респондентів щодо *суспільної уваги до соціальної ситуації?*

Було виявлено значущий зв'язок між користуванням студентами соціальними медіа та уявленнями про опікування з боку суспільства з: фінансовими труднощами ($r=0,167$, $p\leq 0,05$), проблемами здоров'я ($r=0,177$, $p\leq 0,05$), перспективами роботи та працевлаштування ($r=0,176$, $p\leq 0,05$), глобальними процесами ($r=0,172$, $p\leq 0,05$). Також зв'язок простежується між онлайн-взаємодією та уявленнями щодо опікування з боку суспільства глобальними процесами ($r=0,182$, $p\leq 0,05$), особистими, дружніми стосунками ($r=0,160$, $p\leq 0,05$). Офлайн-взаємодія пов'язана з уявленнями щодо опікування з боку суспільства фінансовими труднощами ($r=0,182$, $p\leq 0,05$), проблемами здоров'я ($r=0,191$, $p\leq 0,05$), перспективами роботи і працевлаштування ($r=0,159$, $p\leq 0,05$).

Вважаємо важливим, що жива взаємодія пов'язана з найбільш актуальними проблемами студентів та опікуванням з боку соціуму цими проблемами – фінансовими труднощами, проблемами здоров'я та перспективами роботи і працевлаштування. Водночас онлайн-взаємодія і користування соціальними медіа пов'язані з опікуванням з боку соціуму глобальними процесами і дружніми стосунками.

Крім того, простежується значущий зв'язок між задоволеністю студентів своєю соціальною взаємодією та їхніми уявленнями про суспільну увагу до соціальної ситуації в галузі фінансових труднощів ($r=0,166$, $p\leq 0,05$), академічних вимог ($r=0,195$, $p\leq 0,05$), умов проживання ($r=0,179$, $p\leq 0,05$), проблем здоров'я ($r=0,187$, $p\leq 0,05$), особистих дружніх стосунків ($r=0,199$, $p\leq 0,05$). Отже, турбота соціуму про поліпшення ситуації позитивно впливає на задоволеність взаємодією, а відтак і на психологічне благополуччя молоді. Це підтверджує виявлений негативний зв'язок між почуттям самотності у студентів та опікуванням з боку соціуму проблемами: академічними ($r=-0,164$, $p\leq 0,05$), умов проживання ($r=-0,240$, $p\leq 0,01$), збереження здоров'я ($r=-0,243$, $p\leq 0,01$), працевлаштування ($r=-0,182$, $p\leq 0,05$), а також глобальними процесами ($r=-0,158$, $p\leq 0,05$), особистими, дружніми стосунками ($r=-0,347$, $p\leq 0,01$), екологічними питаннями ($r=-0,232$, $p\leq 0,01$). Тобто уявлення студентів про те, що соціум не байдужий до багатьох соціальних проблем студентства, сприяє зниженню у них почуття самотності, а отже, підвищенню якості життя.

Слід зауважити, що отримані результати базуються на змісті свідомості досліджуваних; виявлено, що уявлення про суспільну ситуацію слабо диференційовані і різні змістовні кластери ситуації (фінанси, здоров'я, житлові умови, академічні вимоги, перспективи працевлаштування, глобалізація, релігія, екологія та особисті дружні стосунки), на думку молодих людей, що взяли участь в опитуванні, пов'язані між собою ($p\leq 0,01$). Отже, можна вважати, що опитані не

дуже добре розуміються на соціальній ситуації, що склалася; можливо, це пов'язано з її надмірною складністю.

Під час карантину задоволеність молодих людей своїм стилем життя зазнала змін. Середня оцінка студентами стилю життя за шкалою від 0 до 5 становила 3,41 ($b=1,12$), причому 43,5 % учасників дослідження зазначили, що їхнє задоволення стилем життя знизилося, 40,4 % – залишилося без змін, 16,1 % зазначили підвищення рівня задоволеності. Разом з тим відповіді на питання щодо проявів психологічного благополуччя/неблагополуччя (конкретні хвороби, біль, фізичний дискомфорт, порушення сну, втома, знесилення тощо) відбивають незадоволеність рівнем психологічного благополуччя у 59,39 % учасників опитування. Убачаємо суперечність між відповіддю на пряме питання щодо задоволеності стилем життя від початку карантину (багато респондентів зазначають, що задоволеність залишилася без змін або підвищилася) і відповідями на непряме питання щодо самопочуття та психофізичних проявів, а також кореляційних зв'язків, які утворюються між опитуванням з боку суспільства тими чи іншими аспектами соціальної ситуації, здебільшого з проявами неблагополуччя. Це може свідчити про потребу молоді в опікуванні з боку суспільства та позитивні очікування щодо зацікавленості всього суспільства у вирішенні проблем молоді.

Було виявлено прояви стресу, що полягали в переживанні больових відчуттів різної етіології; утомі та знесиленні; порушеннях сну; зменшенні часу, що відводиться на оздоровчі практики (тренувальні фізичні вправи і релаксацію). Больові відчуття непокоїли 87,30 % опитаних, при цьому 52,79 % зазначили, що прояв больових відчуттів у складних соціальних ситуаціях збільшився. Ще 25,38 % відчували втому, зниження енергійності, знесилення, 24,36 % – порушення сну. Такі прояви стану здоров'я можна інтерпретувати як погіршення функціонального стану організму внаслідок впливу стресових переживань.

Що ж до особливостей переживання ситуації карантину на психофізіологічному рівні, то відчуття втоми і знесилення у учасників опитування пов'язані з порушеннями сну ($r=0,466$, $p\leq 0,01$). Відчуття напруженості, тривожності та нервозності пов'язані із занепокоєнням через небезпеку захворіти на COVID-19 ($r=0,174$, $p\leq 0,05$); тим, що турбували болі різної етіології та фізичний дискомфорт ($r=0,502$, $p\leq 0,01$); порушеннями сну ($r=0,370$, $p\leq 0,01$); почуттям не щастливості ($r=0,496$, $p\leq 0,01$); відчуттям роздратованості ($r=0,342$, $p\leq 0,01$); прагненням до когось звернутися за психологічною підтримкою, коли справи йдуть погано ($r=0,485$, $p\leq 0,01$); неприємним відчуттям, що

критикують інші люди ($r=0,230$, $p\leq 0,01$). Разом з тим напруженість, тривожність та нервозність виявилися пов'язаними з такими ознаками особистісної суб'єктності студентів та їхнього психологічного благополуччя, як: добре самопочуття ($r=0,438$, $p\leq 0,01$); задоволеність тим, що робив(-ла) ($r=0,381$, $p\leq 0,01$); відчуттям наснаги робити більшість потрібних речей ($r=0,295$, $p\leq 0,01$); почуттям оптимізму щодо майбутнього ($r=0,347$, $p\leq 0,01$); досяганням успіху в тих справах, які сприймалися як важливі ($r=0,423$, $p\leq 0,01$). Тобто напруженість, тривожність, нервованість є обов'язковим початковим етапом ефективної роботи, яка згодом вселяє оптимізм щодо майбутнього.

Зазначимо, що опанування ситуації відбувається завдяки осмисленню зв'язків між умовами, подіями і власними діями, а, як наслідок, виникають позитивні переживання задоволеності, наснаги, оптимізму тощо. Негативно забарвлені переживання молодих людей свідчать про складність, незрозумілість ситуації, непослідовність подій і дій, пов'язані з необхідністю адаптації та неможливістю встановити простий, зрозумілий зв'язок між умовами ситуації і поведінкою. Занепокоєність через небезпеку захворіти на COVID-19 виявилася пов'язаною у молодих людей з прагненням звернутися до когось за психологічною підтримкою ($r=0,155$, $p\leq 0,05$) і разом з тим – з відчуттям власної здатності впоратися із труднощами самостійно ($r=0,223$, $p\leq 0,01$). Задоволеність стилем життя пов'язана з такими ознаками психологічного благополуччя, як добре самопочуття ($r=0,198$, $p\leq 0,01$), задоволеність справами ($r=0,274$, $p\leq 0,01$), відчуття наснаги робити потрібні речі ($r=0,257$, $p\leq 0,01$), оптимістичне почуття щодо власного майбутнього ($r=0,202$, $p\leq 0,01$), досягнення успіху в бажаних справах ($r=0,196$, $p\leq 0,01$), виконання фізичних вправ ($r=0,221$, $p\leq 0,01$), задоволеність раціоном харчування ($r=0,331$, $p\leq 0,01$), прогулянки пішки ($r=0,182$, $p\leq 0,05$).

Негативні кореляції виявлено між задоволеністю стилем життя і такими ознаками психологічного неблагополуччя: почуттями напруженості, тривожності і нервозності ($r=-0,249$, $p\leq 0,01$), прагненням до когось звернутися, коли справи йдуть погано ($r=-0,239$, $p\leq 0,01$), порушеннями сну ($r=-0,181$, $p\leq 0,05$), відчуттям себе нещасливим(-ою) ($r=-0,304$, $p\leq 0,01$), роздратованістю через комунікацію з іншими ($r=-0,148$, $p\leq 0,05$). Тобто задоволеність стилем життя виникає тоді, коли немає переживань психологічного неблагополуччя.

Отже, наслідком переживання молодими людьми складних соціальних ситуацій та відображення в перебігу соціальної взаємодії їхніх окремих суттєвих умов та обставин є конструювання уявного образу соціальної ситуації, відповідно до якого молодь надалі, власне, і діє.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовано соціально-психологічні складники емоційної атмосфери переживання молодими людьми складних соціальних ситуацій та їхню модальність як складову адаптації до стресових умов. Щодо взаємодії молоді в умовах пандемії спостерігалася тенденція до змін, які полягали в переведенні частини взаємодії в онлайнвий режим та соцмережі. Молодь турбується про власне здоров'я, підтримує оздоровчі практики, свідомо і цілеспрямовано формує моделі поведінки, пов'язані із захистом від інфікування COVID-19. Разом з тим зразки захисної протиепідемічної поведінки (носіння масок і часте миття рук) утворюють негативні зв'язки із задоволеністю стилем життя.

Соціальні уявлення студентів про ступінь суспільної занепокоєності через такі питання, як фінансові труднощі, перспективи працевлаштування, здоров'я, академічні вимоги, житлові умови, дружні стосунки, значуще впливають на їхнє почуття психологічного благополуччя.

Умови і події пандемії та карантину у зв'язку з COVID-19 вплинули на всі сфери людського життя. Емоційне тло соціальної ситуації наразі досить складне і суперечливе: нинішні складні ситуації є джерелом емоційного, психофізіологічного дискомфорту, оскільки природні прагнення молодих людей в умовах соціальної ситуації пандемії багато в чому не знаходять утілення, а також унаслідок того, що ситуативні вимоги епідемічної безпеки продукують чимало прямих та опосередкованих соціальних обмежень. Отже, адаптація до ситуацій у зв'язку з пандемією, карантинном, прагненням зберегти здоров'я потребує зміни звичних практик і моделей поведінки, а такі зміни не бувають швидкими і легкими. Негативна модальність переживань, пов'язаних з умовами проживання, а також фінансовими, академічними, медичними аспектами ситуативних труднощів, свідчить про їхню безперечну складність, яку студенти не в змозі подолати самотужки, а також фіксує непродуктивну опіку з боку суспільства цими напрямками. Дружні стосунки не потребують втручання соціуму, і зайва увага до цієї складової зумовлює негативний зв'язок з добрим самопочуттям і задоволеністю від дій. Водночас проблеми глобалізації, релігії та екології молоді люди беруть під власну відповідальність і вважають себе здатними впоратися самостійно з труднощами в цих сферах. Отже, незважаючи на досить високу оцінку суспільної уваги до питань фінансових труднощів, працевлаштування, здоров'я, академічних вимог, дружніх стосунків, умов проживання, глобальних процесів та академічних питань, виходячи зі ставлень і переживань, пов'язаних з ними, соціальна ситуація викликає у молоді здебільшого негативні

переживання, тому молоді люди ставляться до ситуації, що склалася, як до складної.

Хотіли б звернути увагу на те, що уявлення молодих людей про складні соціальні ситуації загалом слабо диференційовані, а тому в соціальних уявленнях поєднуються різні змістові кластери і фрагменти складних соціальних ситуацій. Це можна розглядати як участь частково не усвідомлюваних та несвідомих процесів в інтерпретації та конструюванні складних соціальних ситуацій. Отже, ставлення до світу, суспільства, соціальних ситуацій пов'язані з переживаннями та виникають поза волею і бажанням людей.

Залишається відкритим питання про міру складності ситуації, яка може блокувати конструктивну її оцінку та викликати спрощення змодельованої соціальної ситуації. Такий ракурс переживання і конструювання соціальної ситуації потребує подальших досліджень. Також перспективу подальших досліджень убачаємо у визначенні психологічних ресурсів молоді, коли йдеться про соціальну взаємодію в складних соціальних ситуаціях.

Висловлюємо **подяку** представникам міжнародної дослідницької команди з університетів Нідерландів, Німеччини, Італії, Фінляндії, України, очолованої професором Амстердамського вільного університету Е. Сюриною (E. Syurina), за люб'язно надані методичку опитування та матеріали, що стосуються української частини вибірки.

Список використаних джерел

Александрова, О. В. (2017). *Дифференциально-психологические факторы переживания копинг-поведения взрослых в трудной жизненной ситуации*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Санкт-Петербургский государственный университет, Санкт-Петербург.

Василюк, Ф. Е. (1984). *Психология переживания. Анализ преодоления критических ситуаций*. Москва: Изд-во МГУ.

Воскресенская, Е. В., Мельник, Е. В., & Кухтова, Н. В. (2015). *Психология страха и тревоги в спортивной деятельности (теория и практика)*. Витебск: ВГУ им. П. М. Машерова.

Злобіна, О. Г. (2005). *Особистість як суб'єкт соціальних змін*. (Автореф. дис. д-ра соціол. наук). НАН України, Інститут соціології, Київ.

Ильин, Е. П. (2001). *Эмоции и чувства*. Санкт-Петербург: Питер.

Каталевский, Д. Ю. (2015). *Основы имитационного моделирования и системного анализа в управлении*. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательский дом «Дело» РАНХиГС.

Китаев-Смык, Л. А. (2012). *Организм и стресс: стресс жизни и стресс смерти*. Москва: Смысл.

Китаев-Смык, Л. А. (1983). *Психология стресса*. Москва: Наука.

Кондраш, О. (1981). *Хвилювання: страх перед випробуванням*. Київ: Радянська школа.

Коробанова, О. Л. (2020). Деякі особливості соціальної взаємодії в онлайн групах в умовах пандемії. В *Кіберсоціалізація в умовах пандемії*, Матеріали IV наукового семінару (м. Київ, 5 листопада 2020 р.). Взято з iv-mizhinstyutskyj-seminar-kibersotsializatsiya-v-umovah-pandemiyi

Коробка, Л. М. (Ред.) (2018). *Спільнота в умовах воєнного конфлікту: психологічні стратегії адаптації*. Київ.

Костромина, С. Н., Гришина, Н. В., Зиновьева, Е. В., & Москвичева, Н. Л. (2018). Жизненная модель как конструкт изучения жизненного сценария личности. *Вестник СПбГУ. Психология*. Т. 8, № 4, 341–357.

Крюкова, Т. Л., & Сапоровская, М. В. (2016). Стрессы семейных отношений: тенденции и эффекты совладания. Социальная психология малой группы. *Социальная и экономическая психология*. Т. 1, №1, 174–195.

Лебедев, В. И. (1989). *Личность в экстремальных условиях*. Москва: Политиздат.

Левин, К. (2001). *Динамическая психология. Избранные труды*. Москва: Смысл.

Найдюнова, Л. А. (2020). Досвід переживання пандемії COVID-19: дистанційні психологічні дослідження, дистанційна психологічна підтримка. *Матеріали онлайн-семінару 23 квітня 2020 р. «Досвід карантину: дистанційна психологічна допомога і підтримка» та 15 травня 2020 р. «Дистанційні психологічні дослідження в умовах пандемії COVID-19 і карантину»*. Взято з https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf

Новиков, М. А. (1981). Психофизиологические и экпсихологические аспекты межличностного взаимодействия в автономных условиях. *Проблема общения в психологии* (с. 178–218). Москва: Наука.

Роменець, В. А. (2006). Вчинок і постання канонічної психології. В. В. О. Татенко (Ред.), *Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії* (с. 11–36). Київ: Либідь.

Росс, Л., & Нисбетт, Р. (1999). *Человек и ситуация. Уроки социальной психологии*. Москва: Аспект пресс.

Титаренко, Т. М. (2020а). *Особистісне повсякдення в умовах пандемії: константи і трансформації. Горизонти посттравматичного особистісного життятворення*. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. Взято з https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/Horizons_of_post-traumatic_personal_life-creation.pdf

Титаренко, Т. М. (Ред.) (2011). *Профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових ситуацій*. Київ: Міленіум.

Титаренко, Т. М. (2020б). Ситуація пандемії в житті особистості: спектр оцінок та інтерпретацій. В І. В. Данилюк, І. В. Ващенко, Г. К. Юрчинська (Ред.), *Особистість у життєвій ситуації: світові тенденції та національні особливості* (с. 111–113). Київ.

Хекхаузен, Х. (1986). *Мотивация и деятельность*. Т. 1. Москва: Педагогика.

Эксакусто, Т. В. (2019). Психологическое благополучие молодых людей с разным опытом отношений в родительской семье. В *Психология стресса и овладевающее поведение: вызовы, ресурсы, благополучие*, Материалы V Международной научной конференции, Кострома, 26-28 сентября 2019 г. Т. 2 (с. 121–125). Кострома.

Bakhmutova, L. (2020) Peculiarities of interpersonal relationships of Ukrainian Antarctic expeditions participants. *Mental Health Global Challenges Journal. Special Issue* Vol. 4, 2, 50–55.

Buunk, A. P., & Gibbons, F. X. (2007). Social comparison: The end of a theory and the emergence of a field. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 102(1), 3–21.

Chorna, L., Gornostai, P., Tsyhanenko, H., Pletka, O., Korobanova, O., & Vus, V. (2018). Mental Health: Dislocation of the concept in the small group. *Mental Health: Global Challenges of XXI century. MNCG Journal*, pp. 17–20. doi: <https://doi.org/10.32437/mhgcj.v1i1>.

Frymier, A. B., & Nadler, M. K. (2017). *The Relationship Between Attitudes and Behaviors From Persuasion: Integrating Theory, Research, and Practice*. Kendall Hunt Publishing.

Glasman, L. R., & Albarracín, D. (2006). Forming attitudes that predict future behavior: A meta-analysis of the attitude-behavior relation. *Psychological Bulletin*, 132 (5), 778–822.

Eisenck, H. J. (1975). A genetic model of anxiety. *Issues in Mental Health Nursing*, Vol. 7, is. 1–4, 159–199.

Hornsey, M. J., & Hogg, M. A. (2016). Subgroup relations: A comparison of mutual intergroup differentiation and common ingroup identity models of prejudice reduction. *Personality and social psychology bulletin*, 242–256.

Hyman, R., Shroder, H. M., Driver, M. J., & Streufert, S. (1970). Human Information Processing - Individuals and Group Functioning in Complex Social Situations. *The American Journal of Psychology*, 83(1), 136. doi: [10.2307/1420865](https://doi.org/10.2307/1420865)

Ickes, W., Holloway, R., Stinson, L. L., & Hoodenpyle, T. (2006). Self-Monitoring in Social Interaction: The Centrality of Self-Affect. *Journal of Personality*, 74(3), 659–684. doi: 10.1111/j.1467-6494.2006.00388.x

Korobanova, O. (2018). Group support for vulnerable groups as a prerequisite for mental health. *Mental Health Global Challenges XXI Century*. Conference proceedings, pp. 52–53. Retrived from <https://www.mhgc21.org/site-static/MHGC-Proceedings-2018.pdf>

La-Rocco, J. M., & Jones, A. P. (1978). Co-worker and leader support as moderators of stress-strain. Relationships in work situations. *Journal Appl. Psychology*, vol. 63, is. 5, 629–634.

Magnusson D. (Ed.) (1981). *Toward a psychology of situations: An interactional perspective*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.

Marmarosh, C. L., Forsyth, D. R., Strauss, B., & Burlingame, G. M. (2020). The psychology of the COVID-19 pandemic: A group level perspective. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 24(3), 122–138. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/gdn0000142>

Perkins, K., Wiley, S., & Deaux, K. (2014). Through which looking glass? Distinct sources of public regard and self-esteem among first- and second-generation immigrants of color. *Cultural Diversity And Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 213–219. doi: 10.1037/a0035435

Rauthmann, J. F., Sherman, R. A., Nave, C. S., & Funder, D. C. (2015). Personality-driven situation experience, contacy, and construal: How people's personality trails predict characteristics of their situations in daily life. *Journal of Research in Personality*, 55, 98–111. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2015.02.003>

Rocklage, M. D., Fazio, R. H. (2015). On the dominance of attitude emotionality. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42 (2), 259–270.

Ryff, C. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069–1081.

Saladino, V., Algery, D., Auriemma, V. (2020). The psychological and Social impact of Covid-19: new perspectives of well-being. *Frontiers in Psychology*. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.577684>

Taylor, L. M., Hume, I. R., & Welsh, N. (2010). Labelling and Self-esteem: The impact of using specific versus generic labels. *Educational Psychology*, 1, 1–12.

References

Aleksandrova, O. V. (2017). *Differentsialno-psikhologicheskkiye faktory perezhivaniya koping-povedeniya vzroslykh v trudnoy zhiznennoy situatsii* [Differential psychological factors of coping behavior of adults in a difficult life situation]. (Ph abstract of candidate's thesis). St. Petersburg. (in Russian)

Bakhmutova, L. (2020) Peculiarities of interpersonal relationships of Ukrainian Antarctic expeditions participants. *Mental Health Global Challenges Journal. Special Issue – MHGC Proceeding 2020*, Vol. 4, is. 2, 50–55. (in English)

Buunk, A. P., & Gibbons, F. X. (2007). Social comparison: The end of a theory and the emergence of a field. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 102(1), 3–21. (in English)

Chorna, L., Gornostai, P., Tsyhanenko, H., Pletka, O., Korobanova, O., & Vus, V. (2018). Mental Health: Dislocation of the concept in the small group. *Mental Health: Global Challenges of XXI century. MNCG Journal*. doi: <https://doi.org/10.32437/mhgcj.v1i1> (in English)

Eisenck, H. J. (1975). A genetic model of anxiety. *Issues in Mental Health Nursing*. Vol. 7, is. 1–4, 159–199. (in English)

Frymier, A. B., & Nadler, M. K. (2017). *The Relationship Between Attitudes and Behaviors From Persuasion: Integrating Theory, Research, and Practice*. Kendall Hunt Publishing. (in English)

- Glasman, L. R., & Albarracin, D. (2006). Forming attitudes that predict future behavior: A meta-analysis of the attitude-behavior relation. *Psychological Bulletin*, 132 (5), 778–822. (in English)
- Hornsey, M. J., & Hogg, M. A. (2016). Subgroup relations: A comparison of mutual intergroup differentiation and common ingroup identity models of prejudice reduction. *Personality and social psychology bulletin*, 242–256. (in English)
- Hyman, R., Shroder, H. M., Driver, M. J., & Streufert, S. (1970). Human Information Processing - Individuals and Group Functioning in Complex Social Situations. *The American Journal of Psychology*, 83(1), 136. doi:[10.2307/1420865](https://doi.org/10.2307/1420865) (in English)
- Ickes, W., Holloway, R., Stinson, L. L., & Hoodenpyle, T. (2006). Self-Monitoring in Social Interaction: The Centrality of Self-Affect. *Journal of Personality*, 74(3), 659–684. doi:10.1111/j.1467-6494.2006.00388.x (in English)
- Ilyin, Ye. P. (2001). *Emotsii i chuvstva* [Emotions and feelings]. St. Petersburg: Piter. (in Russian)
- Katalevskiy, D. Yu. (2015). *Osnovy imitatsionnogo modelirovaniya i sistemnogo analiza v upravlenii* [Fundamentals of Simulation and Systems Analysis in Management]. Moscow: Izdatelskiy dom «Delo» RANKhiGS. (in Russian)
- Khekkhauzen, Kh. (1986). *Motivatsiya i deyatelnost* [Motivation and activity]. Vol. 1. Moscow: Pedagogika. (in Russian)
- Kitayev-Smyk, L. A. (2012). *Organizm i stress: stress zhizni i stress smerti* [Body and stress: stress of life and stress of death]. Moscow: Smysl. (in Russian)
- Kitayev-Smyk, L. A. (1983). *Psikhologiya stressa* [Psychology of stress]. Moscow: Nauka. (in Russian)
- Kondrash, O. (1981). Khvyliuvannia: strakh pered vyprovuvanniam [Excitement: fear of trial]. Kyiv: Radianska shkola. (in Ukrainian)
- Korobanova, O. (2018). Group support for vulnerable groups as a prerequisite for mental health. *Mental Health Global Challenges XXI Century. Conference proceedings*, 52–53. Retrived from <https://www.mhgc21.org/site-static/MHGC-Proceedings-2018.pdf> (in English)
- Korobanova, O. L. (2020). Kibersotsializatsiia v umovakh pandemii. Deiaki osoblyvosti sotsialnoi vzayemodii v onlain hrupakh v umovakh pandemii [Some peculiarities of social interaction in online groups in a pandemic]. *Kibersotsializatsiia v umovakh pandemii* [Cybersocialization in a pandemic]. Materialy IV naukovooho seminaru (Kyiv, 5 lystopada 2020). Retrived from iv-mizhinstytutskyyj-seminar-kibersotsializatsiia-v-umovah-pandemiyi (in Ukrainian)
- Korobka, L. M. (Ed.). (2018). *Spilnota v umovakh voiennoho konfliktu: psykholohichni stratehii adaptatsii* [Community in the context of military conflict: psychological strategies of adaptation]. Kyiv. (in Ukrainian)
- Kostromina, S. N., Grishina, N. V., Zinovyeva, Ye. V., & Moskvicheva, N. L. (2018). Zhiznennaya model kak konstrukt izucheniya zhiznennogo stsenariya lichnosti [Life model as a construct for studying a personalitys life scenario]. *Vestnik SPbGU. Psikhologiya – Saint Petersburg State University Bulletin. Psychology*, Vol. 8, is. 4, 341–357. (in Russian)

Kryukova, T. L., & Saporovskaya, M. V. (2016). Stressy semeynykh otnošeniy: tendentsii i efekty sovladaniya [Family Relationship Stresses: Trends and Effects of Coping]. *Sotsialnaya psikhologiya maloy gruppy. Sotsialnaya i ekonomicheskaya psikhologiya* [Small group social psychology. Institute of Psychology of the Russian Academy of Sciences. Social and Economic Psychology], Vol. 1, 1, 174–195. (in Russian)

La-Rocco, J. M., & Jones, A. P. (1978). Co-worker and leader support as moderators of stress-strain. Relationships in work situations. *Journal Appl. Psychology*, vol. 63, is. 5, 629–634. (in English)

Lebedev, V. I. (1989). *Lichnost v ekstremalnykh usloviyakh* [Personality in extreme conditions]. Moscow: Politizdat. (in Russian)

Levin, K. (2001). *Dinamicheskaya psikhologiya. Izbrannyye trudy* [Dynamic psychology]. Moscow: Smysl. (in Russian)

Magnusson D. (Ed.) (1981). *Toward a psychology of situations: An interactional perspective*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates. (in English)

Marmarosh, C. L., Forsyth, D. R., Strauss, B., & Burlingame, G. M. (2020). The psychology of the COVID-19 pandemic: A group level perspective. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 24(3), 122–138. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1037/gdn0000142> (in English)

Naydonova, L. A. (2020). Dosvid perezhyvannya pandemii COVID-19: dystantsiini psykholohichni doslidzhennia, dystantsiina psykholohichna pidtrymka [Experience of experiencing the COVID-19 pandemic: remote psychological research, remote psychological support]. In *Materialy onlayn-seminariv 23 kvitnia 2020 r. «Dosvid karantynu: dystantsiina psykholohichna dopomoha i pidtrymka»* [The experience of quarantine: remote psychological assistance and support] *ta 15 travnia 2020 r. «Dystantsiini psykholohichni doslidzhennia v umovakh pandemii COVID-19 i karantynu»* [Remote psychological research in the context of the COVID-19 pandemic and quarantine]. Retrieved from https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/dosvid_onl-sem_23-04-20_and_15-05-20_ncov19.pdf (in Ukrainian)

Perkins, K., Wiley, S., & Deaux, K. (2014). Through which looking glass? Distinct sources of public regard and self-esteem among first- and second-generation immigrants of color. *Cultural Diversity And Ethnic Minority Psychology*, 20(2), 213–219. doi: 10.1037/a0035435 (in English)

Rauthmann, J. F., Sherman, R. A., Nave, C. S., & Funder, D. C. (2015). Personality-driven situation experience, contacy, and construal: How people's personality trails predict characteristics of their situations in daily life. *Journal of Research in Personality*, 55, 98–111. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2015.02.003> (in English)

Rocklage, M. D., & Fazio, R. H. (2015). On the dominance of attitude emotionality. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 42 (2), 259–270. (in English)

Romenets, V. A. (2006). Vchynok i postannia kanonichnoi psykholohii [The act and rise of canonical psychology]. In V. O. Tatenko (Ed.), *Liudyna. Subiekt*.

Vchynok: Filosofska-psykholohichni studii [Man. Subject. Deed: Philosophical and psychological studies] (pp. 11–36). Kyiv: Lybid. (in Ukrainian)

Ross, L., & Nisbett, R. (1999). *Chelovek i situatsiya. Uroki sotsialnoy psikhologii* [The person and the situation. Perspectives of social psychology]. Moscow: Aspekt press. (in Russian)

Ryff, C. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1069–1081. (in English)

Saladino, V., Algery, D., & Auriemma, V. (2020). The psychological and Social impact of Covid-19: new perspectives of well-being. *Frontiers in Psychology*. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.577684> (in English)

Taylor, L. M., Hume, I. R., & Welsh, N. (2010). Labelling and Self-esteem: The impact of using specific versus generic labels. *Educational Psychology*, 1, 1–12. (in English)

Tytarenko, T. M. (2020). Osobystisne povsiakdennia v umovakh pandemii: konstanty i transformatsii [Personal everyday life in a pandemic: constants and transformations]. *Horyzonty posttravmatychnoho osobystisnoho zhyttietvorennia* [Horizons of post-traumatic personal life]. *Materialy Vseukrainskoho naukovopraktychnoho seminaru*. Kyiv: ISPP NAPN Ukrainy. Retrived from https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/Static/Horizons_of_post-traumatic_personal_life-creation.pdf (in Ukrainian)

Tytarenko, T. M. (Ed.). (2011). *Profilaktyka porushen adaptatsii molodi do povsiakdennykh stresiv i kryzovykh sytuatsii* [Prevention of violations of youth adaptation to everyday stresses and crises]. Kyiv: Milenium. (in Ukrainian)

Tytarenko, T. M. (2020). Sytuatsiia pandemii v zhytti osobystosti: spektr otsinok ta interpretatsii [The situation of the pandemic in the life of the individual: a range of assessments and interpretations]. In I. V. Danylyuk, I. V. Vashchenko, H. K. Yurchynska (Eds.), *Osobystist u zhyttyeviy sytuatsii: svitovi tendentsii ta natsionalni osoblyvosti* [Personality in a life situation: world trends and national characteristics] (pp. 111–113). Kyiv. (in Ukrainian)

Vasilyuk, F. E. (1984). *Psikhologiya perezhivaniya. Analiz preodoleniya kriticheskikh situatsiy* [Psychology of experience. Analysis of overcoming critical situations]. Moscow: MGU. (in Russian)

Voskresenskaya, Ye. V., Melnik, Ye. V., & Kukhtova, N. V. (2015). *Psikhologiya strakha i trevogi v sportivnoy deyatelnosti (teoriya i praktika)* [Psychology of fear and anxiety in sports activities (theory and practice)]. Vitebsk: VGU im. P. M. Masherova. (in Russian)

Zlobina, O. H. (2005). *Osobystist yak subiekt sotsialnykh zmin* [Personality as a subject of social change]. (Extended abstract of Doctor's thesis). Kyiv. (in Ukrainian)